

גליון

מעורלפת
ספירים

במשנתו של הבעש"ט הקדוש

פרשת
קדושים
גליון קס"ד

מאמר ה"אונאה" [ח"א]

'בראשית' ר"ת - 'רצון י"י אל תונו שתות במקח' | אונאת דברים - "כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה" | "שער אונאה" שבעץ חיים לאריז"ל | "עיניו כיונים - דעבדין אונאה לבני נשא" | "והנה ה' ניצב על חומת אנך" - "הנהגת אונאה"

כן וירמו אותם בני אדם, ונמצא שהדברים שוים לכל, ושהוא תועלת רב ביישובו של עולם, והשם ברוך הוא לשבת יצרה."

האונאה הוא מהדברים שהאדם דש בעקביו, ולפיכך צריך כשעוסק במשא ובמתן להישמר מאוד מכל הלאווין הכרוכים בזה כגון אונאה, שהרי על ידי מצוות אלו שהאדם מקיים בעת עוסקו בענייני משא ומתן הוא מקיים לפי הרמב"ם והחרדים את מצות "קדושים תהיו".

ואף שכבר ידועים "דברי קדוש ישראל הבעש"ט במליצה עבור עם קדוש, שכל מה שעושים סוף מעשה הוא לה', גם העושק והאונאה הכל למען ה' שיחזיק בנו לתורה שיכבד שבת לישא בעול וצדקה, הרי כי הכל עשוי לשם שמים",^א אולם ברור ופשוט, כי חלילה שיהיה זה היתר ורשות... אלא הוא רק באופן של לימוד זכות להמליץ טוב על ישראל קדושים.

'בראשית' ר"ת - 'רצון י"י אל תונו שתות במקח'
נאמר בתורה בפרשת בהר:^א "וכי תמכרו ממכר לעמיתך כי קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו", ומכאן למדנו כי אסור למוכר או ללוקח להונות את חבריו, שהרי באונאת ממון הכתוב מדבר, בין שנתאנה לוקח בין שנתאנה מוכר, ואמר הרה"ק בעל הבני יששכר מדינאב ז"ע^ב רמז לאיסור זה בתיבת "בראשית" שבתחילת התורה שהוא ר"ת 'רצון י"י אל תונו שתות במקח'.

בטעם האיסור כתב החינוך:^ג "שורש המצוה ידוע, כי הוא דבר שהשכל מעיד עליו, ואם לא נכתב דין הוא שייכתב, שאין ראוי לקחת ממון בני אדם דרך שקר ותרמית, אלא כל אחד יזכה בעמלו במה שיחננו האלקים בעולמו באמת וביושר, ולכל אחד ואחד יש בדבר הזה תועלת, כי כמו שהוא לא יונה אחרים, גם אחרים לא יונו אותו. ואף כי יהיה אחד יודע לרמות יותר משאר בני אדם, אולי בניו לא יהיו

דת אפילו בעת עסקו בעולם הזה עם אנשים בעיני משא ומתן, גם שם ימצא מקום לעמוד לפני ה' לשתו באם יקיים מצות התלויות בזה. ואם ככה יעשה, ויקדש דבורו ומעשיו לה' על פי דרכת של תורה, יהא דבוק בו תמיד.

ב' כמובא בספ"ק נועם מדיים (פר' צבים): אם יהיה נדחך בקצה השמים. ראוי לעיין דמקצה הארץ היה לו לומר דאטו נידחין בשמים הן, ומה נעמו לחיך דברי פה קדוש אדוני אבי מורי ורבי הרב הגדול קדוש יעקב זללה"ה. דגם העבירה שהוא נדח ואינה קרב לפרגוד אם יש בה קצת כוונה לשמים' בחימוי יצאנו. וזהו אם יהיה נדחך בקצה כו, ורצה לומר בקצה וסוף הדבר יגיע ממנו לשמים אז מניצוץ זה וקבצך כו ודפח"ת וקרוב לזה דברי קדוש ישראל הבעש"ט במליצה עבור עם קדוש שכל מה שעושים סוף מעשה הוא לה' גם העושק והאונאה הכל למען ה' שיחזיק בנו לתורה שיכבד שבת לישא בעול וצדקה הרי כי הכל עשוי לשם שמים עד כאן דברי פה קדוש.

וכאשר העמסנו זה בדברי דוד המלך עליו השלום שהאשים לרשע אשר לא זכר עשות חסד וירדוף כו' (תהלים טו, טז) שתמונה דחלה נקט עשות חסד דמשמע שאין בו רק זה שאינו עושה לפניו משורת הדין וחסידות. ואחר זה סיפר שהוא רשע גמור. אך הכוונה שבכל הרשעיות לא היה בו ניצוץ כוונה וזכרון לקדושה וחסד והבן.

והובאו הדברים בספ"ק יטב לב (פר' פסח): ויבואר על פי מה שכתב בספר נועם מדיים פרשת צבים (רה"א) בשם אביו זצ"ל, דגם העבירה שנדחת ואינה קרובה לפרגוד, אם יש בה קצת כוונה לשמים, ה' יצאנו. וזהו (צבים ט, ד) אם יהיה נדחך בקצה בסוף דבר יגיע ממנו לשמים, אז מניצוץ זה יקבצך וגו'. ובה מפרש הא דכתיב (תהלים קט, טו) יען אשר לא זכר עשות חסד וירדף גו', כלומר שבכל הרשעיות לא היתה כוונתו לעשות בו חסד, ע"כ דבריו, עיין שם שהביא דברי הבעש"ט שהמליץ טוב עבור ישראל, שכל מה שעושים, סוף מעשה הוא לה', גם העושק והאונאה הכל למען ה' שיחזיק בניו לתורה ויכבד שבת וישא בעול צדקה, הרי כי הכל לשם שמים, ע"כ דבריו, עיין שם.

א ויקרא כה יד.
ב תורת כהנים שם; ב"מ נח ע"ב.

ג ראה כל הדינים בזה בספ"ק אוצר החיים הרה.

ד ברייתא ב"מ נא א; המקח והממכר להר"ג, שער לה הלכות משפטיו האונאה; רמב"ם מכירה פ"ב א"א; ט"ש ש"ח"מ רכז.

ה אגרא דכלה אות פ"ב.
ו מצוה ט"ז.

ז כמ"כ בספ"ק באר מים חיים (פר' משפטים סוף כב) זול"ק; והנה זה מצוי הוא, ובפרט הלשון הרע והגסות הרוח והשקר והליצנות והחנופה וכדומה ומכל שכן במשא ומתן רבו משערות ראשונ עכירות המצוים שאדם דש בעקביו כמו האונאה והגזל בהמדות באיפה והין ואבן וכדומה ונקימה ונטירה שנאה ומחלוקת ורדיפת הכבוד וכדומה שרבו כמו רבו. כי אצל העביות אנו בכל היום ואצל המצוות אין אנו כי אם בבוקר וקצת בערב ובשבתות וימים טובים וכדומה ולא יותר, ועל כן אינו לנו מיום הדין.

ח כמו שעורר בזה בספ"ק יטב לב (פר' בראשית): ובשעת משא ומתן, לשמור את עצמו מהלאוין התלוין בו כמו אונאה וגזל איסור רבית ומשקלות.

ט ויקרא ט"ז.

י פרק כ.

יא כמ"כ בספ"ק בספ"ק יטב לב (פר' קדושים): והוא כי ענין מצות קדושים תהיו מבואר ברמב"ן (יט ב) ובהרדים (פ"ב) שהוא לפרוש ממותרות, כי אם שיהיה דבורו וכל מעשהו במאכל ומשתה ומסגל די סיפוק כפי ההכרח על פי הדת של תורה לעשות רצונו יתברך, והוא מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"ג) כל מעשיך יהיו לשם שמים. וזו עצמו מצות ובו תדבק שפירש הרמב"ן (דברים יא, כב) שתהא זוכר השי"ת תמיד לא תפרד מחשבתיך ממנו בביתך ולכלכך בדרך כו', עד שיהיו דבריו לבני אדם והוא לפני ה'; עכ"ל. והוא שהזהירה התורה (דברים יט, יא-ג) לא תגנובו ולא תכחשו וגו', לא תעשו עול במשפט, ולא תונו וכדומה, למען

אם הוא גורם שיהא לישראל דוחק בדירתו מ"מ אסור להונותו שילך לגור במקום אחר.

אונאת דברים - "כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה"

וכשם שיש אונאה במקח וממכר, כך יש אונאה בדברים^{טו}, שלא יפתח האדם^{טז} ויאמר לחברו דברים שיכעיסוהו ויבהילוהו ולא יוכל לעמוד מפני שיתבייש מהם^{טז}, שנאמר: "ולא תונו איש את עמיתו"^{טז} - באונאת דברים הכתוב מדבר, שאילו באונאת ממון כבר נאמר^{טז}: "וכי תמכרו וגו' אל תונו"^{טז}.

ולגבי שינוי הלשון, מה שאצל אונאת ממון כתיב "אל תונו איש את אחיו" ואילו באונאת דברים כתיב "איש את עמיתו", כתב הרה"ק בעל הבני יששכר מדינאב זי"ע בספה"ק אגרא דכלהי^{טז} דהיינו משום שאצל קרובו מרגיש האדם יותר שיכול להונות אותו בממון, משא"כ אצל חבירו שאינו חביב לו כלום, ולכן כתוב שם שאסור להונות אפילו "איש את אחיו", אבל לגבי אונאת דברים מרגיש האדם יותר נוח ולזול מאשר בקרובו, שהרי ולזול קרובו הוא אף ולזול עצמו, ולכן נאמר שם שאסור להונות אפילו

הנה העובר על איסור אונאה עובר על ג' לאווי^{טז}, שהרי התורה הדגישה במיוחד אצל הגר את איסור האונאה [אונאת ממון ודברים] עוד שני פעמים, ובכללות מציינו להדגשה זו - ד"אונאת ממון" או "אונאת דברים" - אצל הגר, חמשה טעמים בספרי החסידות:

א. בספה"ק אוצר החיים^{טז} כתב הרה"ק מקאמארא זי"ע דהיינו משום שדיבר הכתוב בהווה, והיינו "לפי שהענין אונאה אליו קרובה יותר מבישראל כי הישראלי יש לו גואלים שתובעים עלבונו".

ב. עוד כתב שם, כי אצל הגר יש לחשוש שיחזור לסורו, וכמו שאמרו חז"ל^{טז} לגבי הדגשת כמה מצוות אצל הגרים: "מפני שסורו רע".

ג. הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספה"ק תקנת השבוי^{טז} כתב כי עיקר האיסור הוא כאשר האדם מונה את חבירו בדבר שהוא אמת כדוגמת הגר שיש בו באמת חטא, וזהו "מפני שסורו רע" כלומר שבאמת יש בו קצת רע.

ד. בספה"ק שפתי צדיק^{טז} להרה"ק רבי פנחס מנחם אלעזר מפיעליץ זי"ע כתב כי הוא הודיש שאף שהגרים לא לקחו חלק בארץ מ"מ אסור להונותם.

ה. עוד כתב שם^{טז} על דרך הג"ל, שהחידוש הוא שאף

^{טו} וז"ל"ק (פר קדושים, אות כז): וכי יגור אתך גר וגו' אל תונו אותו. לכאורה אינו מובן למה מזכיר כאן בארצכם שמצוה זו אינה תלוי בארץ, אולי יש לומר מפני שהגרים לא נטלו חלק בארץ הנה אמרנו בזה מה שהתורה קרעה כוחן של גרים רשאים להונותם כי דינא קאמר לי, קא שמענן לן דאם כוונת האומר כדי לעצור עובר על אל תונו.

^{טז} וז"ל"ק (שם אות כז): וכי יגור אתך גר בארצכם וגו'. דהנה אמרנו אס גורם לנו דחק בדירה אשר הש"ת נתן לנו מותר לעצור כדי שילך לגור בארץ אחרת, כי כמה פעמים אמרו הפסוק מדבר ועושהו נקרא הדיוט, כמו היושב בסוכה בשעת גשם, ואנו מצווים על ישוב ארץ ישראל, משמע לן להזהר מאונאת דברים הג"ל, כאזכר מכם יהי לכם, כי אצלנו צריך שיהי חביב לנו כישראל משם.

^{טז} משנה ב"מ נח ע"ב; עיי' בספה"ק ישמח משה תולדות טו ע"ב; ולגבי דיני אונאת

דברים ראה אוצר החיים בהר; וכן ביסוד העבודה ח"ב פ"ח מצוה כט.

^{טז} כ שהרי פסק החינוך שאפי' שאונאה הוא עון פלילי מ"מ אחר שהאחד התחיל שוב

יכול חבירו לענות לו מן הדין, וכמואב בספה"ק שפתי צדיק (פר משפטים, אות טו); וכי

יריבון אנשים. לכאורה מיותר, והיא בהתחיל כי יכה, אולי לפי המבואר בחינוך כי

באונאת דברים גם כן עון פלילי, מכל מקום פוסק שהשני מותר להשיב דברי צער,

מפני שהראשון התחיל לעצור ואף אפשר לסגור פיו שלא ישיב, ואם לא הי' מתחיל

וכי יריבון, הוא הוסיף לשאחד מתחיל הריב והכאה והשני מוכרח להשיב כאולתו

אם אי' יסובב סכנת נפש על הראשון יהי השני פטור, שהראשון פשע בנפשו והוא

גרם שהסיתו להכות, ולא יוכל לצמצם, על כן קא משמע לן שאין תירוץ בסכנת

נפשות.

עוד כתב שם (פר תצא, אות ג): כי ינצו אנשים יחידיו. מה לשון יחידיו, אולי בא ללמד דאם

התחיל א' בתחילה ומותרת לבייש במבושיו, כדאי בחינוך גבי אונאת דברים דאם

התחיל חבירו לחרפו מותר להשיב.

^{טז} כספרי המצוות ל"ח רנא.

^{טז} ויקרא כה זי.

^{טז} כמובא באוצר החיים (כי תצא): ומל"ת שלא להונות בדברים עבד הזה שברח שנאמר לא תונו והמאנה עובר על שלשה לאוין משום ולא תונו איש את אחיו וגר לא תונו ולא תונו.

^{טז} וז"ל"ק (פר משפטים): ומל"ת שלא להונות גר צדק בממון, שנאמר ולא תלחצנו. האלוין אלו נוספים על האלוין שאנו מוזהרין על שאר ישראל ואין לקוין על לאוין אלו שאונאת דברים אין בו מעשה ואונאת ממון ניתן לתשלומין ונוהג בכל"מ ובכ"י בוכרים ונקבות. אע"פ שאנו מוזהרין בזה בישראל וזה כיון שכונסו בדתנו הרי הוא כישראל חוסף הכתוב לנו אזהרה בו וגם נכפלה אזהרה עליו דכתיב אל תונו פעם אחרת לפי שהענין אונאה אליו קרובה יותר מבישראל כי הישראלי יש לו גואלים שתובעים עלבונו ועוד שיש חשש שלא יחזור לסורו כמעט הבריזות ולא תאמר לו אמש היית עובד ע"י ועכשיו נכנסת תחת כנפי השכינה וזהו כדי לכופ את יצרנו לעולם על כן הזהרתני בזה האיש שהוא בינינו בלי עורר וסומך לכל נעביר את הדרך עליו ולא אפילו בדברים ומתוך דברים אלו נקנה נפש יקר ומסוללת מעושרת התחיל לא קבל הטוב ויושלם מנו חפץ הש"ת שחפץ להטיב.

^{טז} כ"מ נט ע"ב.

^{טז} וז"ל"ק (אות יא): ועל כן הזהיר תורה על האדם הגר כמה פעמים שלא יאמר מה שאכל בסוד וכי ינו שאמרם בבבא מציעא (ר"ח י"ג), ומדוהרנף להזהיר משמע דהוא דבר שניתן ליאמר די' בו משום אונאה דמה שאינו כלל לא איכפת לאדם אם יאמרו עליו, וכמו שלא איכפת ליעקב שהיה לו אח עשו ואמהות שיצאו מלבן ולאברהם שיצא מתרח כיון דאין לו שום שייכות עוד לזה, ואמרו בבבא מציעא (ר"ס ע"ב) מפני מה

הזהירה תורה על הגרים שסורו. רצה לומר שורשן ויסודן באמת רע על כן צריך

אזהרה על אונאתו שיש בו אונאת דברים גדולה דעיקרה הוא כאשר אומר דבר אמת

שבו אז פועל בו הרבה עד שיוכל לפעול בו על ידי זה שנינו בעצמותו גם על ידי

שמוכזי הסחרין שהוא באמת כן כפיצו וכך קיבילתי ואין כאן מקומו.

ועיי' מה שביאר שם עוד לפי"ו (אות י): ומפני שבה לו על ידי העדר ידיעותו במעלת

ומדידת תורה על הגרים החזיקו במדידתה כל כך שתיקן כל כך הקודם עד דגם התם

רבי קרי ליה על כן שפ' מדעתו וזה היה בידו דנת רוגזא דה נגד ריש לקיש שהיה

לסעון נגדו לא עינה מלבו רק מצד חסרון ידיעה אבל שהשווג צריך גם כן סליחה

וכפרה, וכי ריש לקיש גם כן לפי שלא היה מן הנעלבים ואין עולבים ואף על פי שהיה

לא לצורך לומר דלא עבר ר' יוחנן חס ושלום מאיסור אונאת דברים דלא יאמר לכלע

תשובה זכור מעשיך ראשונים, אבל ודאי ג' יוחנן החזיקו תחילה כך דגם מעשיו

הקדמין חשבינן כמזוינות ואין כאן גנות כלל (ענין פליט סוף פ"א) ולא נתכוין לגנותו מתחילה

ואף על פי שקראו ליסטא לפי שהיה בין הליסטים וגם הדמעשה היה דומה לליסות.

"איש את עמיתו".

הקדושה", וכמבואר בספה"ק שפתי צדיק^ט כי אונאת דברים הוא גגם בעצם נשמת ומהות האדם שהוא עניין הדיבור ובו מעלתו על גבי שאר בעלי חיים, וכמו שנאמר^י "ויהי האדם לנפש חיה" ותרגם אונקלוס "לרוח ממלא", ועל פי מה שהביא בספה"ק **תולדות יעקב יוסף**^{יא} על פי דברי האלשי"ך^{יב} כי ישנם ז' מיני דיבורים שאינם טובים שכנגד "שבע פרות רעות" עיי"ש, ואחד מהם הוא אונאת דברים.

"שער אונאה" שבעין חיים לאריז"ל

והנה ידוע כי האריז"ל כתב פרק שלם בספרו עץ חיים הנקרא **"שער אונאה"**, שהביאו ממנו הרבה ספרי החסידות בעניין המילה שנתבאר שם באריכות, ובעיקר נתבאר שם באריכות ג' גדרי האונאה: פחות משתות, יתר משתות, ושתות, איך שהוא משתלשל מג' עניינים בהשפעות הספירות, ואין כאן המקום להרחיב במה שכתב שם שהוא עמוק מני ים בעניינים גבוהים ורוחניים, והרוצה להבין העניינים יכול לעיין בספה"ק דרך מצותיך^{יג} להרה"ק הצמח

ואמרו חז"ל^{יד} שגדולה אונאת דברים יותר מאונאת ממון מחמת שני טעמים, הא' משום שזה ניתן להישבון וזה אינו ניתן להישבון, והב' משום שזה בממונו זה בגופו^{טו}. ולפי שבאונאת דברים הדבר מסור ללב, שהרי יכול לומר לטובה נתכותני וכדומה, לפיכך נאמר בו "ויראת מא-להיך"^{טז}, כלומר, "הוי ירא מן היודע מחשבות, אם לטובה אם לאונאה"^{טז}.

עוד אמרו חז"ל^{יז} כי כל הצועק מאונאת דברים ענהה מיד, שנאמר^{יח}: "כי אני ה'^{יח}, ש"כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה שנאמר 'הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך". עוד אמרו^{יט}: "הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה, שנאמר 'ובידו אנך". וכף^כ: "שלשה אין הפרגוד נעל בפניהם: אונאה, וגזל, ועבודה זרה"^{כא}. ולעולם היא אדם זהיר באונאת אשתו^{כב}, שמתוך שדמעתה מצויה, אונאתה קרובה^{כג}.

וכן הפליג הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע^{כד} בגודל איסור אונאת דברים וכתב כי "בדבר הזה תלוי הכל - כל

ט ב"מ נ"ב ע"ב; רמב"ם שם ה"ח.

יז וראה מ"ש"כ בספר **הנהגות צדיקים** (הנהגות מרבי מאיר אפרתא ש"ס) שצריך האדם להיזהר מאונאת דברים כי האדם "הוא חלק אלו, ונמצא שמקלל אלקים חס ושלום".

יח ויקרא כה י"ז.

טט רש"י ב"מ פ"ט ד"ה וכל דבר.

ל ב"מ נ"ט ע"א.

לא ויקרא שם.

לב רמב"ם שם.

לד שם.

לה שם.

לה וכמו שעורר בזה בספה"ק **טרת הקדוש** (מאמר מאיר דחושבאן פרק ז): **וכל שכן אם צינור תבירו בדברים, עובר על** (ויקרא כ"ה) **לא תנוו איש את עמיתו. שזה הוא אונאת דברים**, כמובא בגמרא (ב"מ פ"ט) א"ר אבהו ג' אין הפרגוד נעל בפניהם אונאה וכו', **וכל שכן אונאת אשתו כחנם על שותים והבלים, וכן אונאת בניו כחנם, שגורם להם לחול.**

וכן יזהר מן האונאה בענייני שידוכים כמובא בספר **הנהגות צדיקים מרבי יונה לאנד סופר מפרא** (אות ט"ז) בה"ל: עד כמה צריך האדם שמירה בעד השידוכים שלא יגזמו בדבר ובאיזה הדבר נועד עד לנפשו ואם הזהירה התורה מהאונאת ממון שלא יצבע לכלים ישנים ושלא ינפח בני מעיים עאכ"ו באונאת הגוף ואף אם נראה שיכול האדם להרחיב קצת בשבח מ"מ לא ישקרו ח"ו ולדעתי לזה נהגו בדורות הראשוני שלא היו שדוכים כ"א ת"ח וכמה שלל שר צריך האדם להיחייב בכך את נפשו בעניינים אלה וינאצו בהם כי אסר קצוה' אלא מניח מהם מה שיעלה האדם על נפשו להזהר בכך.

יז ב"מ שם; וראה מה שהארץ בעניין זה בספה"ק **דרך פוקדן** (מצוה א אות ט"א) זול"ק: עוד שם דברי יצחק ז"ל, יש להבין בני, מה מעלה יש לה להאשה שהרי בזמן שיש צער מלמטה גורמת קצוה' למעלה, וכשהאשה יש לה צער מלמעלה (ברצ"ל שהאשה שם מעלה יש

לה צער) אז האיש מצטער על צערה וזהו שקראה תאומתי (ברצ"ל מתינו תמתי כמו תאומתי) כמו התאומות שח אחד מהם בראשו חבירו מרגיש כך הד"ו פרופוזין, וז"ש עמו אנכי בצרה, התי"ו מצטער בגלות השכינה, **עתה בני ראה גם ראה מה גורם אדם גשמי למעלה בעשותו לאשתו אונאה למטה ואפילו בדיבור** ואין צריך לומר בהכאה שהכניס עצמו בהכאה אז בכת הרשעים ועליו נאמר לחשע למה תכה רעך, ונמצאים אנשי רשע ואינם שוקלים בדעתם לומר שהעולם אינו שלו אי"כ בעל העולם למה הביאני בעולמו לא לקנות הון ולהניח לאחרים ולא לבלוט בנינים ולעזוב לזרים והוא יד ידת הארץ ולא להתענג במיני מאכלים כי רגעים מועטים הם ליתן חשבון ושמת סכין בלועך ולא למלאות תאוותך ברוב נשים כי חללת בירת אלקיך, גם דברי שחוק הוללות וסכולות, רק עד במלח האכל ואלו כי ימי חילק קצוה' הם ורוחו (ויקרא) אין בידך רק ביד ד' בעל העולם, ולא תדע מתי יקחנה, ע"כ יש לך לבקש כל דבר שתוכל לעשות לאהוב אותו והשתא את ד' אלקיך ללמוד חכמתו ולחפש האמונה עד שיכיר ויתבונן דרכיו ומעשה הולמו ומצותיו, אם כך יעשה אז הסם יפקח עיניו שכלו

ויחדש בקברו רוח אחרת ואז יהיה בחייו אהוב לבעה"ב והפסד תדבק בו וישבע שובע שמחות את פניו, כל זה בחייו, ובהפרדו מהגויה התייה נעמות ימין אלקיו עליו, והנה מי שהשיגו זה המעלה שזוכר ד' ומעשיו ונפלאותיו לא יסורו מלבו ולא ידבר בפיו רמיה, זה מעולם לא יביא נזק בבית אלקים (ברצ"ל לא ירחם היקד והעדר היחוד לפעלה) ואם אינו הולך א"א אבל עושה הון שלא כמשפט ובונה בנינים ועובר זמנו להבל ולריק ומכה ובוטל ואין לו בושת או עושה אונאה לאשתו ומוליד צער בעליונים, יה"ר שיניח הונו לאויביו ובניו לזרים ואשתו המוכה באונאה תפרד ממנו היא תשכון באהלי צדק והוא ישכון באהלי רשע, ואין עוד ממלכו כתיב אשר הכל בדין ובצדק, עכ"ל הקדוש.

העתקתי לך גם זה בעסק המצוה הזאת בכדי לידע לזהר מאונאת אשתו ובפרט מהכאתה, ועיין בכתבי קודש למרן האריז"ל מה שאיער פעם אחת למרן מהרח"ו ז"ל שהרים ידו ואתה ונתקן ממנו כח הדיבור של רוח קדשו, עד שנתן לו מרן האריז"ל יחודים על זה, ושייך עוד ג"כ לחלק המחשבה שלא ישנאה במחשבתו, והזהירו רז"ל (מדריש כ"ט) ומנו בתשע מדות בני גרושת הלב בני שנאה אשר עליהם נאמר וברתי מכם וכו'.

לה זול"ק בספה"ק **אמרי פנחס** (שער ז אות קס"ט): הזהיר מאוד על הכבוד, ועל הבושת יתירה שמתבייש מבני אדם לעשות דבר זה שלא אהיה חשוב אצלם כל כך וכו', **גם הרבה מאד לדבר ולהזהיר מלאו דלא תנוו איש את עמיתו, באונאת דברים הכתוב מדבר, שלא יצער את חבירו בדברים, ובדבר הזה תלוי הכל, כל הקדושה.**

וכן מובא שם עוד (שער ז אות קל"ז): **גם הזהיר מאד בלאו דלא תנוו וגו' אפילו באונאת דברים שלא לצער חברו, בדברי פיו ובדבר זה תולה כל הקדושה.**

טז זול"ק (פרק ברה): **אונאת דברים פונם בנשמתו, שעוקי יתרוו האדם שכחוהו לדבר, מכה הנשמה,** כמו שאמר גיסי מרן ז"ל דיוק משלוון התרגום ויהי האדם לנפש ח' לרוח ממלא.

יז בראשית ב' ז.

יח זול"ק (פרק ישיב, אות ה): ועתה חלם אותיות מחל לכל המציעין לו, וז"ש והנה עומד על הא"ר, שעמד בגבורה להיות גבור כאר"ה לכבוש את יצרו ומוטל ברוחו, וממדינה זו עולות ז פרות ז גבורות, שהם ש"ש ישיב שו שעים, שצריך להיות גבור כאריה שלא יכנס אויב בשער, והם ז נקבי הראש שהם ז' שעים שנו בספר יצירה (פ"ד פרק י"ח) והאש לכולם הוא הדיבור, שיוצא מן ה' מוצאות הפה, שהם ה' גבורות מנצנץ גיי פ"ה, ויש בה ז פרות רעות, על דרך שכ האלשי"ך צ"ח פ"ה מעיל, א. חונן ב' דבה, ג' לצנות, ד' אונאה, ה' מדינע בין אחים, ו' גיבול פ"ז, י' סיפח בגנות חבירו, יז' שבלים טובים וכו', והנה החלום, ז' שבלים טובים, וז' שבלים רעים וכו'. והענין כי כל מעשה הטוב נעשה לבושים טובים, כסוד חלוקא דרבנן, וממעשים רעים, נעשה לבושים גבדיים צואים, ואותיות שבלים הוא לבושים, ללבוש נשמתו בהם, רעים או טובים, ובהו יובן.

יט תצוה בפר' מעיל.

יט ואלו דברי קדשו (איסור אונאה): איסור אונאה אל תנוו איש את אחיו (ויקרא כ"ה) זז מ"ל"ת שלא להנות חבירו בממון (ש"ל"ח).

וכתב בספה"ק באר מים חיים^מ זה לשון קדשו: "כי מי שלומד להיות דאביי ורבא על פשוטן באין מבין כי יש בהן יחודי שמוותיו יתברך רוזי א-להינו, הרי עושה מדברים העומדים ברומו של עולם דבר קטן, כיון שנדמה אליו שכל דבריהם הוא בחפצי עולם הזה כמו המחליף פרה בחמור או דיני המשולל מן עולמו נושא שכר והשוכר וכדומה שלפי דעות העין כל דבריהם בחפצי עולם הזה אשר קטן למאוד. ובאמת מי שידוע קצת דקצת מרזי א-להינו יתברך מבין ויודע שכל הדברים האלה הכל ברומו של עולם ושם יש כל הדינים האלה כמו שמוכא בדברי מרן הרב קודש קדשים האר"י ז"ל [בספר עץ החיים בשער אונאה] שמבאר שם איך כל דיני אונאה שיותר משתות בטל מקח ושמות קנה ומחזיר אונאה ופחות משתות אינו מחזיר אונאה, הכל שורשם למעלה למעלה בשורש מרכבה העליונה בשיעור קומה של יוצר בראשית ברוך הוא וברוך שמו. וזה שמבין את זאת מבין גם בכל דברים התחתונים מחפצי עולם הזה איה מקום

מוצאם בשורש המרכבה."

בכללות העניין מה שהביאו ספרי החסידות^מ מה שנתבאר שם בשער אונאה הוא, שעל ידי האונאה של האדם למטה נגרם על ידי זה אונאה וגניבה למעלה מצד החיצונים כמבואר בספה"ק ליקוטי תורה להרה"ק בעל התניא זי"ע^מ, שהרי עניין המכירה של האדם לחבירו בעלמא הדין רומז להתכללות המידות באופן של משפיע ומקבל בשוה, במידה ובמשקל, שלא תהא מידה אחת גוזלת מחברתה כמבואר בספה"ק אמרי נועם להרה"ק מדזיקוב זי"ע^מ, ועל ידי זה ינתן כוח רב יותר לחיצונים ולכוחות הטומאה שבעולם^מ.

"עיניו כיונים - דעבדין אונאה לבני נשא"

והנה ידוע כי בספרי החסידות נתבאר עניין זה של אחיזת החיצונים להסתר אלוקות שיש בעולם, כי הוא נראה בחיצוניות כאילו הוא נפרד מהשי"ת ועומד בכוחות עצמו,

הפסוק תרי"ג הוית פחות טית שנעלם במקום המכוס' בשליש עליון פחות משיעור אונאה ושי הרבה מיני יחודי' בפסוקי' אלו ואין בי כח להאריך ב"ה וב"ש שזיכה לעני שפל ונבזה דבדרי' שנמסרו למשה בסניי' לאורי' לחלק נפשי ב"ה וב"ש חי וקיים לעד אמן.

^מ פר' שמות. פרק א.

^מ דרך צעותיך ואור החיים שם.

^מ וזל"ק (פר' מדרבד): וכן לא תגנוב שחוא ע"י שמירת מדמינות שוא שלא ידמה בעצמו ששיבר התאוות רעות ובאמת שקר הוא כו', וזוה נמשך ג"כ הגניבה למעלה שהחיצונים גונבים מהקדושה מנ"ש בנ"ח כוח שער האונאה כו'.

^מ וזל"ק (פר' ברה): וזהו וי' המכור ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, ופירש רש"י ז"ל שאם יהיה ק"ד דבר למכור אל המכור רק לעמיתך, ולקנות תקנה רק מיד עמיתך, רמז הדברים להתכללות המידות לז בזה חבירו, בבחינת משפיע ומקבל, להשפיע לחבירו ולקבל ממנו. ל' תנונא איש את אחיו, חבירו, שיהיה במשך השוה ולא יהיה אחד יותר גדול מבחירו, מדה אחת לא תגזול את חברתו.

^מ כמבואר בספה"ק אוצר החיים (פר' שמיטתו) אונאה גר קבלתי משם הרב אלקי' דק"ק קאנוני' סוד ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם סוד ניצוץ השכינה השורה והלנוטה. וגם מלת אונאה שורש התיבה אינה אלא חנון ורחמים וכו'.

ואתם אחי' ידוע ממה שבארנו לעיל סוד שפע הנשמות ושפע המזון וסוד שפע הנשמות נרמזו בפי' דפני סוד נחשת נון דאשרי הירדת להוליד נפשות גרים ולא תעשוק חטלה נשמות קדושות לקליפות על ידי עונותיך. וזהו אונאת דברים כי ברוח פני כל צבאם נפש חיה רוח ממללא. וסוד שפע המזון שהוא באהרות לא תלחצנו לגזול שפע הפרנסה של נשמות קדושות לקליפות ועי' זה: שרד עם הקודש בעוני דווחק. ונרמז מצוה זאת באות י' כי כל שפע המזון יורד ממנו היוד וכבר בארנו במצות שאה לא יגרע הנרמז ג"כ ביד וכו' ממון הוא גם כן בסוד יוד כידוע מסוד והיה מעש' הצדק' והתפשטות הרוח עם ה' אצבעות עם הממון סוד יוד לה' אצבעות דעני וכל המאנה את הגר בדברים הכל הפה גורם להרדוף שפע הנשמות של נון שיעים לקליפות ר"ל עין סוד ספירות העומר דרושים ארוכים בזה. וכל המאנה את הגר בממון או בשום פרנסה גורם להרדוף שפע מוון הנשמות לקליפות וכל שפע הוא בסוד יוד רוא דברית המכלכל עניים וכל מיני שפע הכל בסוד יוד כידוע קצרתו מאוד שלא להלאות הקוד ארתי החביב.

נשמתו כי כשהנה מתדבקת ביסוד והוא הערלה אז עושקת הנשמות וחוזי לכלים עומד ומרפח השמ"ל דין קדוש טוב מנגה אור פני לא שער"ח העוין מנהיגה דחזות' שדעתי' ותוספת' עתיקא כי לעוב שביצור לא לחזוא דשעות' יודועי' סוד שפע"ח נהוין נמשקי' מסוד דעת עיון ואנהיו אופי' מסוד הדעת שבו יודועי' שכלל הפרצוף שי פרצוף פנימי שאינה בא מסוד הדעת ולבוס אל הפנימי הזה שהפנימי הוא אמיתו' נפש רוח נשמה מתלבשת בסוד הדעת חשמ"ל הפנימי שנעשה כולו טוב והמאיר כי דעדיקום על השווער באור הפנים ברוב אור כי הבריו' שנתבחר לאלו הוא דין קדוש וטהור מעורר היחוד הנורא וחשמ"ל פנימי זה הוא פרצוף קול ודבור חיות אש ממלכות וקול ודבור הוא גוף פנימי חשמ"ל פנימי כולו טוב כולו אור שבו מתלבש ג"ר' וכשתשקל זה הפנימי נאמר נאלמתי דומיה כל בחינות אור הזה נמשך מהמברר הראשון וישא דלא אתיידע ותלת ראשין הם שורש עולמות נשמות אלהות וכללות וישא דלא אתיידע תלת נורא האים פנימי חשמ"ל אוריא שם ס"ק אוריא הוא שורש דעת דאריך קרומא מחדלת פני מלימ ומשם כופה ודעת אמת אסחיד באנפי דאריך מידת ואמת שכבר נתברר לו הבריוני' לתכלי' הטוב ומשם נמשך לכל העולמות הארת אור פני מלך חיים שכבר נתברר ממות לחיים לתכלית הטוב טוב ה' לכל ב"ה ו"ש חי וקיים לעד וסוד חשמ"ל זה הוא לבוש לפרצוף הפנימי ונקרא וכן ולכן תוקעין אורא מגדל הפרוז באורי' ומלכין פני אור עליון והשפגם באור היסוד מן דחשמ"ל חיות אש ממללות ועיין בדרוש הלולב להר"י יוסף ז"ל בסוד סריס אין לו הדרת פנים ותרעה שפגם היסוד אור הפנים חשמ"ל טוב ובה תבין אחי מצות אונאת מקח ואונאת דברים והלבנות פנים כותיתין מהר סיני לחלק נפשי ואלו כל הימים דיו וכו' לא יספיקו לכתוב אחד מן אלף מה שיש בזה מעינות החכמה ומערת בתין אחי גדול הפגם של אונאה אונאי' דברים גורם גלות השכינה והטרור פנים ופגם באור עליונים פגם גדול מחדש שחוא של אדם הראשון וכל מקרה הנבואה ורוח הקודש שיראה פגם ביסוד כולו מכלל מלמדי' השכחתי כי כל בקלה היסוד הוא המלמד אותה תורה שבכתב ובעל פה כל יסוד דועיר אש ומלמד ומלמד אותה ובתוך היסוד נתגנת הדעת ואור חשמ"ל סוד י' ודחתי' שיהיה לי שתי ידעתי' עדות והתגלות הדעת הוא בחשאי ביסוד שיהיה י"י ובחשאי אונאת דברים שותקי' על ידי האורות למעלה ואינם משפיעים במלכות שמים ובדרך היחוד כל הפרשה וכי תמכור ממכר עד פנימי איהם אלהים עולה חמשה עשר אלף תשע אבות עשרים ותשעה כמנין ברית פגם היה עם שם אהה כי כל עני אונאי' תלוי בפגם הברית ושם הוא עיקר אונאה בסוד גניבות יוסף ומכירתו למצרים ושמיירתו הוא בסוד ברית יהוה טוב סוד עץ הדעת טוב ובלא ער לכל.

ועיין בדברי מרן בלק"ת במצות מצותית השקל בסוד ווי העמודים שיש ישראל שבעים בסוד נ"ה שם החסידים מגוללים ונמשך כחן מסוד עמר נקי ושם יתרי"ג מצות תרי"ג ארוחין דפליגי בויער אפנין ולכן יש במקום נ"ה תרי"ג פעם היה שכלל מצוה שי שם היה אלא שנעלם טית חלקי' במקום המכוסה ואין בו שיעור אונאי' ולכן מספר

כחינת "עיני ה'" והשגחת בעולם אלא בכסלותו חושב שהעולם עומד מאליו, ועל ידי כן חושבים הרשעים שהעולם הפקר ואומרים כי "לא יראה י-ה ולא יבין א-להי יעקב"⁷⁸ ו"איש הישר בעיניו יעשה"⁷⁹, וכמשי"כ הרה"ק מקאמאראנא זי"עני על הפסוקי" את העולם נתן בלבם" שלכן שלכן תיבת "העלם" כתובה חסירה בלא וא"ו משום שהעולם מכוסה הוא שאין רואים בו השגחתו היברך אלא הוא נעלם - "וסוד העלם חסר קאי על מלכות העולם דבר דעבדית אונאה לבני נשא בהסתרה בגלות".

ובהאי לישנא קדישא הביא הרה"ק מקאמאראנא זי"ע בספרו אוצר החיים" בשמו של מורנא העבל שם טוב זי"ע:א:

"ואתה אחי תבין כמה גורם חטא של אונאה, שגורם הסתרה

וכמו שנאמר בשיר השירים" כמשל ותיאורו השגחת הקב"ה על העולם": "עיניו כיונים", ופירשו בזוה"ק"י" ד"עדבין אונאה לבני נשא", כלומר שהשגחת השי"ת המתייחסת ל"עינים"⁸⁰ נמצאת במצב של "יונים" שהוא מלשון "אונאה", והיינו משום שהסתרת השגחת השי"ת בעולם הרי הוא ממש כאונאה וגניבת דעת, שהרי היא גורמת לרשעים לחשוב שאין מנהיג לבירה וכאילו העולם מתנהג בעצמו על פי חוקי הטבע וכוחותיו.

ברבים אלו של הזוה"ק הובאו בדברי מורנא הבעש"ט זי"ע"א ובכמה מספרי היסודות"⁸¹. וכתב הבעש"ט זי"ע"א כי עיקר עניני גלות מצרים שהיה גלות דעת דנוקבא וכך גם עניינו של הגלות המר שבו אנו ממצאים שהיא גלות דעת דנוקבא, הוא בעניני זה שאין האדם רואה בעיניו שכלו ודעת שלו את

אלו וחוקיקתן באותיות ת"נ כאור השמש בצהרים המאיר לארץ ולדירים יתמק מעליו כל הדינים ומשקר רפואה וחיים וחו וחסד ורוצן עליו ועל כל ישראל אמן.

עוד כתב שם (פר כ"ח תצא): "ומל"ת אל תוננו תקוק תב"וי כבר באוננו הרבה פעמים שטעם אונאה הוא הנהגה רעה של הסתרות פנים כמבואר באידיא ובהוור קחת עיניו כיונים עיינין דלא מסתמרין מנייהו חייבא עלמא בנן כך איקרי עיניו כיונים מאי יונים כד"א ולא תנו איש עמיתו וכתבי ויאמרו לא יראה יה מאי חקת חק מבעי ליה אבל ת"ו הוא ד"נ מחבר כחדא נון ואמאי אקרי הכא בנן כד"א ולא תנו איש את עמיתו דהשתא היא באנפאה הנחמה ויעבא אונאה לבני נשא לבתר מחיא מחיא ושצי וקטיל ועל דא הכא אקרי בנן דאתמר עלייהו ת"ו כלא כחדא ד"נ ע"ש הישב והנהגות תת"ו הוא הנהגה של הסתרות פנים הצדיקים נתייסרין ביסורין הרשעים שליום ושקטים רשעי ישראל מצליחין וחתמת שיערק הנהגה של עולם התתעולל על ידי עבד הזה אל תגרום

לו אונאה שיניהיג בכח עליון בבחינות אונאה בהסתרות פנים באות ת"ו צדק ומשפט מכון כסאך תנודין ומלכות ובוכול על ידי עבד מאטרון ועל כולם הזיהו אונאה לבני נשא אונאה על ישראל ד"ת ועל גר מלכות ועל עבד שהוא סולל גר וישראל שהרי בחול יחודם של תפארת ומלכות הוא שם בעבד הזה ולכן המאנה את העבד מאנה את שלשלתו ועובר על שלשה לאיניו של ישראל ושל גר ושל עבד שהיא עבד גר ישראל כולל הכל והבן היטב ענין נפלא הוא מלך עליון יעזור לו נשנה נאה דורש ונאה מקיים להכניע את לב הרע תחת הטוב כטוב לו לא תוננו אמן ואמן.

וכ"ש שם עוד (פר דקדושים): כתיב עיניו כיונים על אפיקי מים רוחצת כחלב מבואר בהוור חקת י"ה הוא ד"נ מחובר כחדא ונון האאתמר נין אמאי אקרי הכי בנן אלא כמה דאתמר ולא תנו איש עמיתו דהשתא הוא באנפאה הוורין ועבדא אונאה לבני נשא לבתר מחי מחיא ושצי וקטיל ואברהם לא פעלין און ועל דא אקרי הכי בנן ה כולא כחדא דל"ת נ"ן או דלת רשע עיינין דרישא אינון עלמא דלא מסתמרין מנייהו חייבא עינין דיימין ואלא ניימין ובנן כך אקרי עיניו כיונים מאי יונים כד"א ולא תנו איש את עמיתו ועל דא כתיב ויאמרו לא יראה יה והענין ידוע אחי מדרכי השם הנכבד והוורא שנתון משפיעי עליוני בכל על התעוררת הלטובה והעובדה ושילח עצות טובות האיקר להיעלז לכל ער שובנו והשיבו מכל שפעיעם ולו לעבד לכמשול און ומצינו לפעמים הנהגה בהסתרות פנים וכתבי ונתתי מכשול לפניו ומתרגימן דמסריון ביד צריחין בישא.

78 כמבואר בספ"ח נתיב מצותיך (נתיב אמונה שביל י) וז"ל: כי באמת גלות המר הזה שבאנו באש ובמים, הסתרות הנהגה הוא מאור, עיניו כיונים (שיר השירים ה) דעבדין אונאה לבני נשא שהמפקדין כופרין, וממתקנין ואומרים לא יראה יה ולא יבין אליה יעקב (הולכים צ"ד).

79 יש הכותב בשופטים ז, ו, כא כה.

80 וז"ל (היכל הברכה, פר משפטים): ולזה שבח דוד בהודו ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם מלא ועל העלם סתר שהוא מילכות שמים וקובא גם את העלם נתן בלבם כללו של דבר באמת כל עולם מלא לעולם מלא העולם מלא מהעולם מעלם מלא קאי על זעיר בהתנהגות עוה"ז בצד חסד ורחמים והשפעות טובות ובעת שמסכה פתח הא דאמא ואמא מתבלבט בתוכו ומלכות שמים מלבישו ומסכה ומעלמת אותו והכל על תקונו ולזה היה בזמן המלכות ובימי משעוהו רבינו דוד השולט ואתה צדיקים ואלא מעלם חסר קאי על מלכות העלם דבר דעבדית אונאה לבני נשא בהסתרה בגלות.

81 קהלת ג, א.

82 בהר דף רסד ע"ב; הובא בבעש"ט עה"ת שמות אות יז.

78 י.ב.

80 יתרו ע"א.

81 ב כמו שנאמר (דברים יא) "עיני ה' א-להיך בה", וכן "הויו עיני ולבי שם כל הימים" (פרא ז) וכן "עיני ה' הקה משופטים בכל הארץ" (דברים יד, ז) וכן כתב הרשב"ם במורה נבוכים ח"א פרק מד ד"ה עין שם; אבן עזרא על משלי טו ג ד"ה בכל, ד"ק ישעיה סו ב ד"ה לא חשו; רבינו בחיי ויקרא יא מד ד"ה והתקדשתם. רלב"ג משלי כב א ד"ה עיני ה'; אברבנאל בראשית יא ד"ה קא אמנס; כי תבוא פרק כו ד"ה ודברי הגדה; מלכים א פרק ה; ישעיה פרק סב ד"ה וזכר דוד"ו ובב"ר, עמוס פראו ט ד"ה הלא לבני; זכריה פרק ג ד"ה ואמרו כי ופרק ד"ה ומפני שזכריה; אליש"ר ישעיה סג ד"ה הבט; תהלים לד ד"ה ואשר.

82 וישר דברי אמת. ליקוטים שה"ש ה; שפת אמת. ליקוטים, בבלת.

ועוד הרבה פעמים הובא ענין זה בספרי הרה"ק מקאמאראנא זי"ע, וכמשי"כ בספרו היכל הברכה (פר יושב) וז"ל: כי כסתה פינה. ועבדת אונאה לבני נשא על ידי הסתרות פנים שהטושת שאין מי רואה חליהם כסת סוד"ת במספר כ"ו כסת"ה פנה".

וכן כתב שם עוד (פר אמתמן): ולזה רמז עיניו כיונים לשון אונאה מטעין העולם כמבואר בס"ח שהיה אחד ששהיה נותן ל"ח אמת היה מפסיד ואמר החסיד שהוא אינו ראוי לזה ומטעין אותו כדי שיפזר ממנו למי שהם כמוותי בע"ס".

וכן כתב בספרו אוצר החיים (פר כ"ח תצא): עיני וזרה"ק"ע אות ת"ו חותם חיים וחותם מות הכרעה אחרונה דין התיק מתגברת בהנהגתה הנהגות הדין להמית צדיק עם רשע כי תתגבר הנקבה והדין זכור בעולם אנוהו וזה חורבן עולם אבל כשלושת מאני דדכורא ונעשית זכר בחיק א"ו"א זה הוא מנוחה והשבנת הקליפות ושלשלת כל הזכר רחמים ופנים להלביש ששלת אשה אז עיניו כיונים עיינין דלא מסתמרין מנייהו חייבא עיינין דיימין ואלא ניימין ובנן כך אקרי עיניו כיונים מאי יונים כד"א ולא תנו איש את עמיתו ועל דא כתוב ויאמרו לא יראה יה נון אמאי אקרי הכא בנן אלא כמה דאתמר ולא תנו איש את עמיתו דהשתא הוא באנפאה הנחמה ויעבא אונאה לבני נשא לבתר מחיא מחיא ושצי וקטיל ועל דא אקרי הכא בנן עין זוהר חקת וקול ברמה שביאר הדברים כי התיק יוסד דנוקבא ולכן כתיב חקת אלה חק לרמוז ת"ו אלא למכה דברים מעניני מלכות כי המלכות היתה תחלה ציור דל"ת ובהכנסה ב"ס יסוד דדכורא אז נעשית מדל"ת ה"א ואז נכבדו הדינין השם והיה הזכר שהיו רחמים ולכן אות ה"ה מורה בזמן שהוא רחמים מקבלת מן הדין ונכבדו כל הדינים לפני אור הזכר שהיה מלא רחמים אבל בזמן שהתגבר על הזכר ונעשית זכר לכל גבר על אור האיה והוא אובש אתם שאם היה לובשת מאנן דדכורא היתה נתמלאת ברחמים אלא שעצמותה שמאלה דינים מתנהגת עולם כזכר וכלי גבר הם על אשה שאינה נכעט לפני הרחמים והזכר ואינה מקבלת זכר אלא משפיעות כדרך החזק המשפיע ואינו מקבל אבל הזכר משפיע רחמים והוא משפיעות גבורת דם ודין וחרב ומלחמה וכיון שאין יכנסו בה יסוד דדכורא המתתיק ויש בה גבורת לבד אז אינם רק קרצת ת"ו והוא ד"נ מחובר ויחד יח על המשך גבורת לה אחד כלול מידם על עולין נ"ן ודנה את העולם ומשפיעות גבורת ודינים מחיא מחיא ואמרה ולא פעלין און שאינה הורגת רק רשעים וצדיקים ויש מוחיו וזכה ועבדת אונאה לבני נשא שאמריש השתועה גבורין ונן זאת עבדית אונאה לבני נשא ולבסוף מחיא מחיא אשם ומשפיעות ונתעוררין נאמו עיניו

כיונים דעבדין אונאה כמבואר באידיא זוטא ומתלבש הזכר באות נ"ן שמלת אשה ועיניו כיונים עבדין אונאה ויאמרו לא יראה יה אפקורסים מתגברין ולבסוף מחיא מחיא אשם ושפיעות הדינים אזי נמשך יהיה ברחמים אמן ובה תבין מצות

פנים וגורם אריכות הגלות והרשעים מצליחים והקדושה מסתתרת בהסתרה. שמעתי ממורי, ענין גלות מצרים, וכן גלות המר הזה, ד'עיניו כיונים דעבדין אונאה^ט, שהרשעים סוברים שהעולם הפקר ודרך רשעים צלחה הכל מחסרון הדעת היה, וגלות מצרים היה שלא ידעו להכריע שיש לעולם בורא אחד מלא כל הארץ כבודו המחודש בטובו בכל יום מעשה בראשית, עד שבא משה בחינת הדעת ועל ידי הנסים שעשה נתפרסם בעולם שיש בורא והבורא משגיח בהשגחה פרטיית על כל פרט ופרט ועל כל פסיעה ופסיעה ועל כל דיבור ודיבור, אמנם לא נתגלה אלא דעת דנוקבא, ולכן בגלות המר הזה הוא בבחינת נשים דעתן קלות^ט ונסתלק הדעת עד שנתגבר המינות האומרים לא יראה י-ה. אך דעת דכורא יתגלה לעתיד לימות המשיח, והיו עיניך ראות את מוריך שיראו אותיות התורה והתפלה שלומדים ומתפללים לנגד עיניהם. ויראו שהם עולמות מצוחצחות^ט.

"וזהו ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות שיתפרסם כבוד אלהותו, עד שכל אחד ירגיש ויראה שמלא כל הארץ כבודו, כי חשך הקליפות גורם הסתרה ואונאה^ט, עד לעתיד שיתגלה כבוד מלכותו, וכל העולם יראו שהכל ברצונו הפשוט, והכל היה נעשה על ידי השגחתו בפרט ובפרטי פרטיות, ובכל תנועה היה אלופו של עולם, כי כח הפועל בנפעל, ובריאת העולם 'כהדין קומצא דלבושיה מיניה וביה'^{טא} וכו"^{טב}.

והנה הכרה בהשגחתו יתברך שבבחינת "עינים" נקרא

"אור" על דרך הכתוב^ט "ומתוק האור וטוב לעינים", והוא האור שגנו השי"ת בששת ימי בראשית^ט בתורה - "והיכן גנוז? במאור התורה"^{טא}, וכידוע ממרנא הבעש"ט זיע"א^{טב} במשלו הידוע^{טג} שכל ההסתרות והמסכים המבדילים שיש בין האדם לאור השי"ת וההכרה בו אינם אלא "אחיות עיניים", כלומר שהם נאחזים ונדמים בעיני האדם אך אינם קיימים מצד האמת, וכמו שהביאו הרה"ק הבני יששכר זיע"א^{טד} והרה"ק מקאמאראנא זיע"א^{טה} בשם רבינו האריז"ל^{טו} שהשבירה היתה באורות העינים דאדם קדמון, וביארו שם^{טז} כי העינין הוא מה שבהשגחת השי"ת המכונה "עיני ה'" יש שבירה דהיינו הסתרה ואונאה, וכמו שנתבאר לעיל.

שבירה והסתרה זו המנסה להתנגד ולהסתיר אור זה הגנוז בחכמת התורה ולהחשיך העיניים התבטאה במיוחד במלכות יון וחכמת הטבע שלהם המראה כאילו אין מנהיג לבירה, וכמו שאמרו חז"ל במדרש^{טז} "והושך" זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל^{טז}, וכתב הרה"ק השפת אמת זיע"א^{טז} דלכן הם נקראו "יון" שהוא מלשון "אונאה".

"והנה ה' ניצב על חומת אנך" - "הנהגת אונאה"

ענהגת הסתר פנים מכונה בכתבי הרה"ק מקאמאראנא זיע"א "הנהגת אונאה"^{טז}, כי על ידי ההסתרה פנים שהוא מקליפת נוגה האדם חושב שהכל במקרה ולא בהשגחתו יתברך

ט ז"ה"ק האזינו דף רצג ע"ב.

ס שבת דף דל ע"ב.

סא לשון מדרש בראשית רבתי כא ה.

סב ועי' עוד מש"כ שם באריכות בספרה"ק אוצר החיים.

סג קהלת יד.

סד חגיגה יב ע"א.

סה זו"ה"ק "א"ה מזו ע"א; ז"ח רות פה ע"א.

סו סמכובא בספרה"ק דגל מונה אפרים (הפסות תבא ד"ה קוסין): שמנינים שכל המסכים המבדילים הם מאת ה' והם ממש רק אחיזת עינים.

סז סמכובא בבעש"ט עה"ת וילך מכמה מקורות.

סח זול"ק בספרו אגרא דמקא (אות א): והנה אנתנו בעינינו כבר אמרנו בזה (הלא בספרו הגיל) על מה שכתב מהרי"י יעב"ץ בספרו אור החיים אשר צווח ככרוכיאי על המופלסים בחקירות אנושיות על אמונת מציאותו ית"ש, והנה הראה בחוש שבדורו היה בעתה"ר גזירות שמד בספרד אזי החוקרים שהמציאו אמונה בחקירה המירו כבודם בלא יועיל, והנשים וקלי הדעת אשר הסיפק להם הקבלה עמדו בנסיון וקדשו שם הנכבד והנורא.

ואמרו ע"ז דהנה האמונה בקבלה נקרא בתורה בלשון שמיעה שמ"ע ישראל וכו', ויהי אם שמו"ע וכו', שהוא רק בשמיעת האוזן מבלי ראיית עין בעין. משא"כ האמונה במופת נקרא ראייה כי עפי' המופת בשכל עין בעין יראה שכן הוא, וכענין וראה אני את דברי אדמו"ן (כתובות סק ע"ג). והנה הבאים בסוד י"י יבינו וישכילו אשר אורות העינים היה בהם השבירה משא"כ אורות האזנים (ע"ה שער תפלות פ"א), וה"ם שמעו ותוהו נפשות (ישעיה נה ג) כי באוזן לא היה מיתה ושבירה. ע"כ המאמינים מצד שמיעת האוזן תעמוד אמונתם לעד לעולם. משא"כ המאמינים רק בראיה, כאשר תבין דברינו אלה תבין מ"ש רד"ל (ב"מ ק"ו ע"ב) שהרבה מתים בעין רע אבל לא ע"י שמיעה. והדברים עתיקים. וידעתי

ידידי שתיכנינו מדברי החסיד בחובת הלבבות אבל אין כאן מקומו ובספרי מעין גנים שם אתה את דודי לך.

טט זול"ק בספרו אוצר החיים (פר אמור): כי שבירה היה באורות עינים והתקין טוב עין. עץ חיים שער הנקודות פ"א.

יאה בני יששכר ויוצא החיים שם; וכן ביאר בהיכל הברכה ויחי, זול"ק: עיני באידרא אלמלא בהאי ראשית אשגח אתקיימת לעלמין כי רשית מספר ז"פ עין שבעה אלה עיני ה' משוטת וכנסתלק האלף אין שם אור בעינים ויש הסתרה גדולה עד שהרשעים אומרים חלילה לא יראה יה עיני כיונים דעבדין אונאה טעות ססוברים שעולם הפקר חלילה.

יע ב"ר ב ד.

עז זול"ק (לחטבה תרלי"ה ליל ה' הביאו הפני מנחם טו א' וג' לחטבה תשכ"ה ובג' ד' תשנ"ד): כתב המהר"ל כי יון רצו להעביר בני ישראל עפ"י החכמה להמשיכן לחכמה חיצונית. ונראה כי יון הוא מלשון אונאה שרצו להטעות את בני ישראל כי הרבה מקומות יש יודיע דעת לחלחץ בין האמת והשקר והוא תלוי בנקודות דקות. אך כל איש ישראל יש בו נקודה דבקות להשי"ת וזה הדעת שניתן לבני" ומזה יכול להכיר האמת ולכן נעשה הנס לחטבה בשמן כי שמן יש בו סגולה זו שנמשך אחר הפתילה עד טפה אחרונה והמים נשאר בסוף וכן נדמו בני" לשמן כמ"ש זית רענן כי וכי במדרש מה שמן אינו מתערב בשאר משקין כון כון בני ישראל. וזה הי' הישועה בחטובה כי יונים רצו להטעות בני ישראל בחכמה וע"ז נתברר הדעת שבשרוש נפשות בני ישראל למשוך אחר האמת וזה יתרון הדעת על החכמה. והבן כל זה מאוד ועוד יתבאר לפנינו בס"ד.

עח כמשי"כ בספרה"ק היכל הברכה (פר מסות): ועליו נחל אשכול ויראו את הארץ הישוע וכלב המשיכו לה הראיה שלא לחי' אונאה שהוא הנחמו' דין הקשה עבדית אונאה לבני נשא לבתר מחיא כחויא ושצי וקטיל ושופעת דין.

אונאת האדם לחבירו בממון נובעת מכך שיש "הנהגת אונאה" והסתר פנים בעולם³⁵ - בבחינת "הנהגה" יציב על חומת אנך³⁶ - הגורמת לו לאדם שאינו מכיר בהשגחתו יתברך ה"משביע לכל חי רצון" ומעלים עיניו מן האמת, וככל שהאדם מקפיד יותר ונמנע מן האונאה כך נתגלה לפניו יותר הנהגת השי"ת בעולם והשגחתו הפרטית, ואיתא בספה"ק ישמח ישראל³⁷ כי לכן נסמכה פרשת האונאה הכתובה בפרשת בהר לפרשת שמיטה, שהרי כאשר האדם יודע ומכיר האיך שכל מה שיש לו הוא מהשי"ת, וכשם שנשפע על האדם בשנת השמיטה על ידי שמשמט חובותיו וקרקעותיו, אזי אינו בא לידי אונאת חבירו.

ואי"ה במאמר הבא נרחיב עוד בעניין האונאה שבנפש האדם, כאשר האדם מרמה ומונה את עצמו על ידי שאינו מכיר את מקומו, ומדמה עצמו כעומד במדרגות הנעלות או נמוכות ממנו, לאור המבואר בספרי החסידות.

ח"ו³⁸, והנהגה זו היא הנקראת בשם "אלקים" בלשון רבים, שהוא אותה הבחינה שהשי"ת מתלבש בכמה וכמה הסתרות בריבוי, וזהו האונאה שהרי באמת אינו אלא אחד³⁹, אמנם טעם "הנהגת אונאה" זו שבעולם, שאינה נמדדת לפי כללי השכר והעונש אלא לפעמים צדיק ורע לו ורשע וטוב לו⁴⁰, היא כדי שתהיה לאדם בחירה בין טוב לרע, שהרי אם יראה האמת בבירור יבחר ממילא בטוב⁴¹.

מאידיך, עבודת הצדיקים בעלמא הדין הוא לגלות את אור האמת הגנוז בפנימיות המציאות, שהרי השכינה נקראת "עולמתא שפירתא דלית לה עינין⁴²", ועינין דילה הם הצדיקים שממשיכין השגחות הבורא בהתגלות לעיני כל חי שיתקדש שמו הגדול אשר לא יהיה 'עיניו כיונים דעבדין אונאה לבני נשא' בהסתרות השגחה ההצלחת רשעים והלכת אחריהן אחר עינים דילך שהם הצדיקים המגלין אור השגחה⁴³.

עצמינו מכל מיני אונאה של איש איש את עמיתו היינו זוכין לראות תמיד מפלת הרשעים והרעים ולא היה תנהגות העולם בדרך אונאה כמו שהוא עתה בעונותינו הרבים והעצמיים.

עוד כתב שם: ואח"כ צוה לא תקח שחד שלא תגרום למלכות הנהגות הצדק לעבוד אונאה לעלמא שתקבלת מלכות' דלעילא ולא תקדימת קיסטא להאי בר לאלקאה שהנהגה זאת נעשית ע"י קבלת שחד אלא כשאר עושיין דין צדק ומשפט אזי משפט נחית בארע לכסמא עלמא כדון צדק למדו יושבי תבל כלומר יכלין למסבל דינא צדק צדק ומשפט מכון כסאך ומאן דדאין דינא בעי' לעידין כבורסייא דמלאכ.

כאיתא בספה"ק היכל הברכה (פר' תולדות): והנה אדני נצב על חמת אנך עמוס כשיש אונאת דברים וכל אחד אינו מעביר על מדותיו אז גם השי" נצב על אנך לפרוע במדה לא אוסיף עוד עבור לו אבל אצל הצדיקים והנה ה' עובר על מדותיו.

וכן כתב שם עוד (פר' שפטים): והענין לא תונה עיין אוצה"ח במצוה זאת ותבין שהוא מלא וכו' עיין בקול ברמה כי דלת מורה על דלה ועינה מראה עצמה דלה בפני הקליפות והרשעים שלא יינקן יותר מדאי ובעבדת אונאה לרשעים והמאנה לגר גורם תהגה של אונאה והסתרה בהסתלקות הוא דכורא ממנה ואין לך אונאת דברים לואו יותר מזאת שמוכרח להסתלק מן הדלת להמתיק ברחמיים רבים.

ועי' בספה"ק אגרא דכלה (פר' אהוה) שכתב זול"ק: "וא וכן תמכרו ממכר ה"ד והנה י"י נצב על חומת אנך (מפוס 11), שורא דאוניתא כבעל חוב ושטר בידו וכו', עיי"ש כל הענין. גם כן דייק ממכר, רצ"ל כאשר תמכרו יש חשש ממכר לעמיתך, שלא תהיו בעצמיכם מכורים, כי באם תונו איש וכו', ממרחין ליפרע כבעל חוב ושטר בידו, על כן אל תונו וכו'.

ואלו דברי קדוש (פר' בהר): וזה הוא ענין הסמיכות אונאה, אונאת דברים ואונאת ממון, לשיטתה, כי אם תדע שהכל הוא ממנו, לא תונה את רך הן אונאת דברים והן אונאת ממון, ותדע למי, ובמה, אתה משקר.

ודברי המד"ח (ל"ג א') מות וחיים ביד לשון (משפ"ל י"ח כ"א) מיצטר מוכרין, ע"ש, הוא עפ"י דבריו הנ"ל שבאמת כל דבר מבלעדי חיות השי" הוא מת משמו, וע"י רוח נשמת החיניו מד' נעשה הדבר יחי, ומבואר בהאר"י הק"י (משכ"ח מס תיקון המופת ב, ה) שכאשר אנתנו ממשכין אלופו של עולם היא אות א' לאותיות מות ר"ל נעשה מזה "ואמת, וממשיכין עי"י חיים מ"ג מכלילן דחמתי, היינו ע"י המעשר והתרומה, שבזה אנתנו מגלים כמח אל הפועל שבאמנינו אנתנו כי בחסדו י"י הנה נעשה, ע"מ. ומשכ"ח אנתנו אות א' ונעשה "ואמת, וזה הוא הפי' מות וחיים ביד לשון, היינו בכח כל השרשים והמסתעפים מהלשון, והלשון הוא קולמוס הלב. ע"י אמונתנו בלב שלם אנתנו ממשכ"ח חיים ומדת "ואמת ושארית לכל עניני עוה"א.

ע"י וכמ"כ בספה"ק היכל הברכה (פר' דושיים): מכלש. חסר ואו כי עור הוא קליפות נגה כידוע מסוד כנתת עור כי אע"פ שיש בתוכו נגה ואור רפ"ח ניצוצין אינו אלא הכל דגריי והוא תהגה של הסתרות פנים ושל אונאה מאנה עיני רשעים לומר שהכל במקרה ומסתרי השגחתו יתברך וממור אדם בנפש המשכלת קושיות של הכל בניין השגחתו ומתן שכר הצדיקים ואל ישיב אל לבו להיות דך ונכלם היאך טפה סרוחה רמה תולעה עפרא בעלמא ישיג תהגה אלהות שכל דרכיו בצדק ובישר משגיח על כל תנועה קטנה וגדולה ועל כל הכל הפה הכל במספר קטן וגדול שם הוא שוה ומשוה וזהו ולפני עור שהוא קליפות נגה שע"י מצות ותורה לשמה חוזר משד למלאך אל תתן מכושול ישילים עצמו עם שלש קליפות הטמאות שאי יסתלק ממנו והוא נהירו דקדושה ונעשה עור גמור ואז יגמור נא רע רשעים והו מכושול גדול והולך אחר יצרו ומשלים לו שיהיה רע גמור לא די לו שהוא רע גמור אלא שנת אונאת הבריות להכשילן בעבירה עיין אוה"ח יתר הדברים.

ע"י כמ"כ בספה"ק היכל הברכה (פר' סע"ה): כי מלכות באצילוי אינו נקראת אלהים אלא בחינה זאת שיוודת בבחינת לעני אלהים מסתתר בכמה הסתרות ובעבדת אונאה שהרי באמת הכל אחד אחדות הפשוט אין סוף אלא לגבי חייבי אשתני ואסתתר בבחינות אלהים ודלה עינה.

ע"י כמ"כ בספה"ק אוצר החיים (פר' י"ח תנא): כי כבר בארנו מדברי הזוהר בסוד עיניו כיונים דעבדין אונאה לבני נשא שמשפעת לרשעים עושר ושולח להשמידים עדי עד וזהו מבחינה זאת של שכחה.

ע"י כמ"כ בספה"ק אוצר החיים (פר' ראה): הכלה הכלולה עלמאת שפירתא דלית לה עינין דילה בהיכל זכות עיני העדה שבעים סנהדרין שדנון בידיעה על פי עדים סוד התגלות הדעת תרין עיטרין והדעת הוא סוד עינים כנודע.

וכן כתב שם עוד (פר' שופטים): עיני שער דרושי הצלם בכללים בדעת דזעיר י בחינות סוד לראות והוא דעת עליון דמשה וכשמדווגון ממשכין לה סוד סוד לראות במיתוק הבורות בנודע מן הרשעים ולתת שכר טוב לצדיקים בהלכה ברורה ולא בדרך אונאה עיניו כיונים כפרוץ כי עיניו של עלמאת שפירתא דלית לה עינין הם שבעים סנהדרין שבהיכל זכות וכן בלשכת הגזית כי הם ממשכין עינים.

ע"י ראה בספה"ק אוצר החיים פר' ראה, הובא לעיל הערה הקודמת.

פ' אוצר החיים, פר' קדושים.
פ"א כמ"כ בספה"ק אוצר החיים (פר' משפטים): ולכן הזהירנו מלך עליון על אונאה ובפרט על אונאת הגר שנרמזו מצות אונאת הגר באותיות נון ויד כמבואר לעיל שלא תגרום אשר הגר אשר בקרבך שכנית עוזינו ינהיג ג"כ העולם באונאה ואם היינו שומרין